

ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ АЗЕРБАЙДЖАНУ

Анотація. У статті здійснено педагогічний аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх економістів в університетах Азербайджану; виокремлено чинники розвитку економічної освіти в означеній країні; визначено пріоритети в удосконаленні професійної підготовки майбутніх економістів в університетах Азербайджану з урахуванням сучасних тенденцій цивілізаційного розвитку. Автором обґрунтовано, що для сучасної вищої економічної освіти Азербайджану характерними є: удосконалення змісту професійної економічної освіти відповідно до сучасних запитів ринку праці й світових стандартів соціально-економічного розвитку; наявність тісного взаємозв'язку в системі «вища економічна освіта – ринок праці – потреби людей»; 3) формування інноваційного освітнього середовища у ВНЗ, що готують майбутніх економістів; розвиток університетської науки, інвестором якої є держава і Всесвітній Банк; успішне впровадження інноваційної моделі розвитку економічної освіти, в основі якої – інноваційні технології (напр., бізнес-симуляції, навчальні інтернет-ігри тощо).

Ключові слова: економічна освіта в Азербайджані, професійна підготовка економістів.

Постановка проблеми. Сучасні цивілізаційні процеси пов'язані з низкою чинників, що мають виключний вплив на всі сфери життєдіяльності людей, зокрема й ті, які пов'язані з якісними показниками їх благополуччя – соціального, економічного, психофізичного тощо. В останні десятиліття в розвитку багатьох країн світу відчутними є тенденції, пов'язані з їх економічною діяльністю. Вдалий державний менеджмент у цій сфері виводить країни на інший рівень, й не лише щодо внутрішніх економічних показників, але й на світовому рівні надає потужні важелі впливу на розв'язання проблем, навіть геополітичного характеру. З огляду на це, економічна освіта набуває вагомості як визначальний чинник соціально-економічного розвитку країн, які прагнуть досягнути високих стандартів життя людей, бути конкурентними у всіх сферах на світових ринках послуг.

Дослідження інноваційної складової професійної підготовки майбутніх економістів у вищій освіті України та зарубіжних країн у порівняльному контексті свідчить, що вищі навчальні заклади (ВНЗ), що готують майбутніх економістів, мають орієнтуватися в організації освітнього процесу на ті запити, що виникають у зв'язку з процесами глобалізації, технологізації, інформатизації, демократизації суспільства. У визначеному ракурсі досліджуваної теми варто вивчити і запозичити досвід деяких пострадянських країн, які мали схожі вихідні позиції, проте зробили значний «стрибок» у розвитку соціально-економічної сфери, підготовці фахівців з новим економічним мисленням, чітким розумінням інноваційної стратегії розвитку країни. На нашу думку, однією з таких країн, досвід яких має продуктивні ідеї щодо ефективної підготовки фахівців економічної галузі, є Азербайджанська Республіка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що на думку експертів [5; 8] на початку XXI століття Азербайджан перетворився на країну, що має високу динаміку розвитку соціальної та економічної сфер як у своєму регіоні, так і на усьому пострадянському просторі. Здійснювані в Азербайджані реформи, доволі успішна політика розвитку нафтового сектору відмічена багатьма авторитетними міжнародними організаціями. Так, вже традиційно декілька останніх років Міжнародним Банком і Міжнародною Фінансовою Корпорацією у щорічному рейтингу «Doing Business» відзначається, що Азербайджан став країною, яка досягла значного зростання у сфері проведення бізнесу й здійснення реформ соціально-економічного сектору [8]. У Рейтингу глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього Економічного Форуму (WEF – World Economic Forum) Азербайджан займає одну з провідних позицій серед країн пострадянського простору. При цьому до уваги беруться результати дослідження зрілості інститутів ринку, розвитку інфраструктури, макроекономічної стабільності, технологічного розвитку, рівня освіти і охорони здоров'я, а також інших соціально-економічних чинників.

Вивчення інформаційних джерел з обраного напрямку дослідження дає змогу виявити, що різні аспекти професійної підготовки фахівців економічного профілю стали предметом наукового аналізу

таких учених як В. Базилевич, В. Бобров, Н. Ничкало, О. Падалка, Т. Поясок, М. Левочко та інших. Проблеми розвитку вищої освіти, й економічної зокрема, розглядаються у дослідженнях зарубіжних учених (Ф. Альтбах, Л. Клайн, С. Курбатов, П. Скотт, Е. Тоффлер та інших). Теоретично значущими для нашого дослідження є праці В. Бобрицької, в яких розкриваються проблеми запровадження інновацій у сучасній вищій освіті України та зарубіжних країн [2; 3; 9], а також напрацювання О. Ножовника, наукові розвідки якого висвітлюють аспекти професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників [6].

Формулювання мети статті та її завдань. Актуальні вимоги до підготовки спеціалістів з вищою економічною освітою в Азербайджані зумовлюють необхідність здійснення педагогічного аналізу проблеми професійної підготовки майбутніх економістів в університетах Азербайджану. Для досягнення мети зосередимо свій науковий інтерес на розв'язанні таких завдань: 1) схарактеризувати чинники розвитку економічної освіти в Азербайджані; 2) визначити пріоритети в удосконаленні професійної підготовки майбутніх економістів в університетах Азербайджану з урахуванням сучасних тенденцій цивілізаційного розвитку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Відправною позицію у досягненні мети дослідження визначимо твердження В. Бобрицької про те, що обрана стратегія розвитку будь-якої країни є важливим стимулом прискорення системних реформ, інтенсивного пошуку механізмів запровадження інновацій не лише в галузі інформаційно-технологічної платформи освіти, але й у сфері організації системи освіти, зокрема й економічної [9, с. 17]. На основі сформульованого вченою умовиводу, можна дійти висновку, що вектор розвитку, обраний Азербайджаном, чітко й виразно визначає й напрям у формуванні національної освітньої політики у підготовці майбутніх економістів з новим економічним мисленням, без якого неможливе запровадження інноваційної моделі розвитку економічної освіти в країні. У цьому контексті нам імпонує позиція науковців, які стверджують, що у розробленні інноваційних форм, методів і засобів застосування сучасних інноваційних технологій і методик навчання, визначенні масштабу перетворень у ВНЗ ключовим є формування готовності управлінського апарату та професорсько-викладацького колективу ВНЗ до інноваційної діяльності, створення інноваційного середовища у навчальному закладі. Сучасний ВНЗ потребує менеджера освіти і викладача з іншою типологічною структурою особистості, сутнісними характеристиками якої є: креативність; готовність до саморозвитку і самовизначення в ситуації, що постійно змінюється; відкритість до соціального замовлення освіти тощо. Іншими словами, сучасний керівник та викладач ВНЗ мусять розуміти своє професійне призначення, сприймати педагогічну діяльність як важливий професійний і соціальний пріоритет, прагнути і бути спроможним до самоосвіти й поновлення знань упродовж усього життя, мати вміння і навички організації навчальної діяльності студентів на основі сучасних методів та форм навчання. Крім цього, учені виокремлюють три обов'язкових умови для засвоєння будь-якої педагогічної інновації: розуміння, рефлексія та особистісна підготовленість [2, с. 61]. Так, у результаті освітніх реформ, здійснених в умовах співпраці професорсько-викладацькими колективами університетів Азербайджану зі Всесвітнім Банком, серед досягнутих успіхів можна вказати на застосування в системі вищої економічної освіти нових підручників, створення Ради оцінювання підручників, прийняття нової Національної концепції оцінки освіти і нової Концепції безперервної підготовки викладачів [7].

У виконанні завдань дослідження важливо виокремити чинники, що впливають на розвиток економічної освіти в Азербайджані. Оновлення змісту й форм економічної освіти в провідних державних університетах Азербайджану, зокрема в Азербайджанському технічному університеті, Азербайджанському державному економічному університеті, Азербайджанській державній нафтовій академії та інших, зумовлює нові вимоги до освітніх продуктів, що застосовуються у практиці інтерактивного навчання підприємництву. Вирішального значення в цьому контексті набуває, по-перше, практична зорієнтованість методик як підґрунтя для формування прикладних бізнес-компетентностей; по-друге, персоніфікація освітнього процесу у ВНЗ; по-третє, індивідуалізація освітніх траєкторій формування майбутнього фахівця з економіки; по-четверте, методична обґрунтованість підходів, базована на їх доступності, зручності у користуванні, відповідності професійним запитам студентів.

Вважаємо, що на увагу заслуговує Концепція розвитку «Азербайджан-2020: погляд в майбутнє», у якій визначено пріоритетні напрями модернізації економіки і технологічного розвитку країни, орієнтовані на реальні потреби людей. Документ має важливе значення з точки зору формування людських ресурсів нової якості, що є одним з чинників економічного і соціального

прогресу суспільства, серед яких – запровадження новітніх енергетичних та інформаційних технологій, розвиток космічних і телекомунікаційних систем, системне підвищення енергоефективності [5].

На нашу думку, важливим чинником у розвитку вищої економічної освіти Азербайджану є впровадження у систему професійної підготовки майбутніх економістів наукових проектів, що стимулюють розвиток університетської освіти [1]. Значний потенціал для забезпечення якості освітнього процесу з підготовки фахівців для сфери економіки Азербайджану відповідно до світових стандартів, що беззаперечно входить до амбітних планів вищої економічної освіти країни, має реалізація проекту SABAH (в перекладі з азербайджанського означає «завтрашній день»). Підґрунтям для такого умовиводу є те, що проект SABAH формує таке наукове середовище у ВНЗ, коли створюються можливості для кожного учасника освітнього процесу реалізувати творчі, пошукові, практико орієнтовані інтерактивні форми і методи навчання з метою підвищення ефективності економічної освіти, мобільності студентів і відповідності якості надання освітніх послуг запитам суспільства.

У здійсненні педагогічного аналізу проблеми професійної підготовки майбутніх економістів в університетах Азербайджану важливо зазначити, що невід’ємним складником формування успішної моделі економічної освіти в країні є застосування віртуального навчання в економічних ВНЗ країни, зокрема бізнес-симуляцій для набуття досвіду моделювання реального економічного середовища. Саме бізнес-симуляції як інноваційні комп’ютерні програми дають змогу моделювати реальне економічне середовище та уможливають набуття для майбутнього фахівця у сфері економіки знань і навичок з ведення підприємництва та бізнесу з тим, щоб практично реалізувати їх у процесі віртуального навчання й під час реальної професійної діяльності [1]. Педагогічна цінність застосування бізнес-симуляцій у процесі професійної підготовки майбутніх економістів в університетах Азербайджану полягає ще й у тому, що вони дають змогу студентові ще на етапі навчання опанувати низку найважливіших функцій підприємства, а саме: організацію виробничого процесу; набір персоналу й управління ним; формування й управління основними фондами; розроблення й освоєння основних видів продукції; управління виробничими процесами; управління споживчою якістю продукції; вивчення ринку збуту й вироблення стратегії й тактики реалізації продукції (маркетинг); організацію збуту продукції; управління фінансами компанії, зокрема, через доступ до кредитних і депозитних інструментів; підвищення ефективності виробництва; організацію ведення бухгалтерського обліку та формування балансу компанії.

Погоджуємося з ученими, які вважають, що у процесі підготовки економістів у ВНЗ моделювання (симулювання, імітування) професійної діяльності студентів є перспективною технологією, що якнайкраще сприяє формуванню їх професіоналізму [6, с. 85]. Так, у професійній підготовці майбутніх економістів в університетах Азербайджану застосування бізнес-симуляції через імітаційні ситуації дає змогу студентам включитися в реальну виробничу ситуацію та вивчити її у дії, а віртуальне навчання допомагає майбутнім фахівцям-економістам систематизувати теоретичні знання з вирішення умовної практичної проблеми. Важливим є також те, що участь студентів у онлайн-симуляціях та навчальних інтернет-іграх надає студенту можливість сформувати особистісні та професійні пріоритети, отримати досвід роботи у різних, зокрема, нестандартних ситуаціях, у змодельованому економічному середовищі. Окрім того, у вищій економічній освіті Азербайджану технологія бізнес-симуляцій застосовується не лише для підготовки майбутніх економістів, але й в освітньому процесі професійного навчання бухгалтерів, топ-менеджерів, технологів, маркетингологів, фінансових аналітиків та багатьох інших фахівців.

Висновки. Педагогічний аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх економістів в університетах Азербайджану дав змогу виокремити чинники розвитку економічної освіти в країні та визначити пріоритети в удосконаленні професійної підготовки майбутніх економістів в університетах Азербайджану з урахуванням сучасних тенденцій цивілізаційного розвитку. На нашу думку, для сучасної вищої економічної освіти Азербайджану характерними є: 1) удосконалення змісту професійної економічної освіти відповідно до сучасних запитів ринку праці й світових стандартів соціально-економічного розвитку; 2) наявність тісного взаємозв’язку в системі «вища економічна освіта – ринок праці – потреби людей»; 3) формування інноваційного освітнього середовища у ВНЗ, що готують майбутніх економістів; 4) розвиток університетської науки, інвестором якої є держава і Всесвітній Банк; 5) успішне впровадження інноваційної моделі розвитку економічної освіти, в основі якої – інноваційні технології (напр., бізнес-симуляції, навчальні інтернет-ігри тощо). У сучасних ВНЗ Азербайджану, які готують майбутніх економістів, створюються можливості для кожного учасника

освітнього процесу реалізувати творчі, пошукові, практико орієнтовані інтерактивні форми і методи навчання з метою підвищення ефективності економічної освіти, мобільності студентів і відповідності якості надання освітніх послуг запитам суспільства.

Перспективи майбутніх наукових розвідок автора вбачаємо в аналізі організаційного та науково-методичного забезпечення запровадження нового курикулуму економічної освіти в університетах Азербайджанської Республіки відповідно до Концепції розвитку «Азербайджан-2020: погляд в майбутнє».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Алієв О. К.* Бізнес-симуляції як інноваційний метод підготовки економістів в університетах Азербайджану / О. К. Алієв // Матеріали XII Международной заочной научно-практической конференции «Развитие науки в XXI веке», 16 апреля 2016 г., г. Харьков. – Х. : Научно-информационный центр «Знание», 2016. – 136 с. (С. 5–8).

2. *Бобрицька В.І.* Технологія формування інноваційного освітнього середовища у вищому педагогічному навчальному закладі в умовах Болонського процесу / В. Бобрицька // Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України». – 2012. – № 3 (додаток 2). – Тематичний випуск «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу». – Т. 1. – С. 59–63.

3. *Бобрицька В.І.* Технологія формування інноваційного освітнього середовища у вищих навчальних закладах Швейцарії: уроки для України / В. І. Бобрицька // Міжнародний науковий вісник. – Ужгород. 2014. – Вип. 2 (9). – С. 7–17.

4. *Компанія інтелектуальних технологій: офіційний сайт* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.birc.ru/index.php/education-toojs-ru/business-simulation-ru> (In Ukrainian).

5. *Мурадов А.* Образование не может развиваться без инноваций / А. Мурадов. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://unec.edu.az/rektor-edalel-muradovun-word-economics-jurnalina-musahibesi/>

6. *Ножовник О.М.* Формування самоосвітньої компетенції майбутніх фахівців з міжнародної економіки у процесі вивчення іноземних мов : дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04 / Ножовник Олег Миколайович. – К., 2011. – 190 с.

7. *Образовательные реформы в Азербайджане.* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.azerbaijans.com/content_1729_ru.html

8. *Экономические реформы и ускоренное развитие.* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.azerbaijans.com/content_1600_ru.html

9. *Bobrytska V.I.* Innovation in the Educational policy of Ukraine in the development of academic mobility / V.I. Bobrytska // Innovations in education: Monograph 3/ ed.by L. Shlossman. – Vienna: «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, 2014. – P. 16–27 (180 p.).

О. К. Алиев

ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРОБЛЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ В УНИВЕРСИТЕТАХ АЗЕРБАЙДЖАНА

Аннотация. В статье осуществлен педагогический анализ проблемы профессиональной подготовки будущих экономистов в университетах Азербайджана; дана характеристика факторов развития экономического образования в стране; определены приоритеты в усовершенствовании профессиональной подготовки будущих экономистов в университетах Азербайджана с учетом современных тенденций цивилизационного развития.

Ключевые слова: экономическое образование в Азербайджане, профессиональная подготовка экономистов.

Aliyev, O. K.

PEDAGOGICAL ANALYSIS OF PROBLEM OF PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE ECONOMISTS IS IN UNIVERSITIES OF AZERBAIJAN

Annotation. In the article the pedagogical to the analysis of problem of professional preparation of future economists is carried out in the universities of Azerbaijan, the factors of development of economic education are reflected in a country, priorities are certain in the improvement of professional preparation of future economists in the universities of Azerbaijan taking into account modern civilization progress trends.

Keywords: economic education in Azerbaijan, professional preparation of economists.